

Gerechtelijk Recht, IT

Phenix: een toekomst voor de rechterlijke orde

Ivan VEROUGSTRAETE
Voorzitter van het Hof van Cassatie

I. Portaal voor de rechterlijke macht

1. De rechterlijke macht is op informatica-vlak een mozaïek van activiteiten en diensten. Dit weerspiegelt in zekere mate de gefragmenteerde structuur van de rechterlijke organisatie: het openbaar ministerie werkt los van de zetel, de rechtbanken en hoven zijn meestal zeer kleine entiteiten die nog dateren van de tijden waarin zich verplaatsen een hele karwei was, de gespecialiseerde rechtbanken zijn legio, enz.

Rationaliseren op dat vlak ligt politiek zeer gevoelig. Wat wellicht toch kan is een zekere vorm van coördinatie bewerkstelligen en aan het publiek een beeld van eenheid overbrengen.

2. Het portaal van de rechterlijke macht is een dergelijk signaal .

Phenix15.12.2006

4

Drie keuzes worden gelaten in het hoofdmenu: Phenix, waarover wij het vandaag zullen hebben, Juridat dat de documentatie en de mailfunctie zal inhouden en het expertisenetwerk van de parketten Omptranet.

Al wat de rechterlijke macht aanbelangt zal verbonden zijn met dat portaal. De gegevens die hieraan gekoppeld zijn zullen zich allen bevinden in materiaal dat uitsluitend door de rechterlijke macht wordt gebruikt en dus los staat van servers enz. die de FOD-Justitie gebruikt.

II. Documentatie

§1. Toegang tot Juridat

3. Vanuit het portaal wordt toegang gegeven tot Juridat.

Het eerste scherm dat getoond wordt bij het binnentreden is een scherm dat aan het publiek vrije toegang verschaft tot de essentiële rechterlijke diensten.

De belangrijkste component is ongetwijfeld de documentatie. Hierin vinden zowel de leden van de rechterlijke orde de toegang tot de database van rechtspraak, waarover ik het uitvoerig zal hebben, maar ook het Belgisch Staatsblad, Belgiëlex, en de geconsolideerde wetgeving.

De link wordt ook gelegd naar de internationale hoven (Hof van Justitie, EHRM,) naar de Raad van State, de Strafvuotoeringsrechtbanken.

De mogelijkheid in te loggen in de diverse websites van de rechterlijke orde wordt gegeven door op de pyramide te klikken.

Voorts komen ook allerhande commissies op de website (adviesraad voor de magistratuur, Hoge Raad voor de Justitie, Moderniseringscommissie, vergadering korpschefs enz.) en lijsten van advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders.

II.-1 In Juridat

Rechterlijke Orde

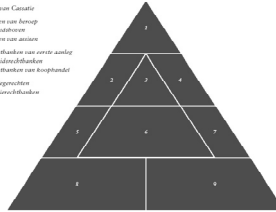
Juridat

HOME
 INTERNE MAIL
 KALINDER
 ACTUALITEIT
 DOCUMENTATIE
 Belgie/bel
 Belgisch Staatsblad
 Rechtspraak
 Territoriale bevoegdheid
 Wetgeving (zoemischheid)
 Wetgeving (index)
 LINKS
 Arbitragerecht
 Europees Hof Rechts van de Mens
 Federaal parket
 FOD Justitie
 Hof van Justitie E.G.
 Raad van State
 Strafvorderingrechtbanken

Advocaten
 Gerechtsdeurwaarders
 Notarissen
 Geneeskundige advocaten

Advocaats magistatuur
 Commissie modernisering
 Hoge Raad voor de Justitie
 Vergoeding konvooierden

1. Hof van Cassatie
2. Hoven van beroep
3. Arrondissementsrechtbanken
4. Hoven van eerste aanleg
5. Rechtsbanken van eerste aanleg
6. Arbeidsrechtbanken
7. Rechtbanken van koophandel
8. Vredegerechten
9. Politiearrondissementsrechtbanken

Phenix15.12.2006

6

§2. Juridische database

4. Het wettelijk kader van de juridische database is bepaald in de artikelen 2 en 7 van de wet van 10 augustus 2005. Het gerecht heeft niet gewacht op de wet van 10 augustus 2005 om beslissingen bekend te maken op internet, vooral dan die van het Hof van Cassatie en van de arbeidsgerechten. Voor het grootste deel is die bevoegdheid overgedragen aan de privé-sector en het opmerkelijk groot aantal rechtstijdschriften (er zijn bijna evenveel rechtstijdschriften als universiteitsassistenten aan de rechtsfaculteiten) heeft ertoe geleid dat een zekere bekendmaking van de rechtspraak voorhanden was. Het totaal aantal gepubliceerde beslissingen in rechtstijdschriften is ondanks het groot aantal tijdschriften vrij laag gebleven: minder dan 5000 per jaar. Iedereen publiceert dezelfde beslissingen.

De Phenixwet van 10 augustus 2005 verplicht nu de overheid of de rechterlijke macht een gegevensbank van rechtspraak aan te leggen (artikel 2). Dit is een van de doelstellingen van Phenix¹.

5. De wet maakt een opmerkelijk onderscheid dat zware gevolgen heeft. Er worden in feite twee databanken gecreëerd. De eerste is een interne gegevensbank van alle gewezen beslissingen: dit is wat wij nu op papier hebben in de registers van de uitgesproken beslissingen, maar dan samen in één gegevensbank. Die gegevens zijn niet toegankelijk voor het publiek, maar alleen toegankelijk voor de personeelsleden (in ruime zin) van het gerecht dat de beslissing heeft gewezen. Die gegevensbank is in feite een gewoon onderdeel van

¹ Er werd reeds in die zin geadviseerd door C. de Terwangne, "L'information juridique. Quel devoir de diffusion pour l'Etat dans la société de l'information?", RDTI, 2004, n°17

het Phenixsysteem. Advocaten hebben geen toegang tot die gegevensbank, wat bepaalde advocaten doet vrezen voor het bekomen van inlichtingen door magistraten buiten hun weten om.

De gegevensbank waarover wij het nu hebben is de openbare gegevensbank van beslissingen die de naam heeft gekregen Juridat.

6. De selectie van beslissingen in de openbare databank wordt overgelaten aan de gerechten: "De externe gegevensbank bevat de beslissingen geselecteerd door ieder gerecht, overeenkomstig de selectieregels bepaald door het beheerscomité, na advies van het comité van gebruikers" (artikel 9, van de wet van 10 augustus 2005). De andere regels zijn nog niet bepaald maar zouden het kunnen zijn op korte termijn: de teksten zijn nu in de maak. Het is waarschijnlijk dat zij zullen aansluiten bij de aanbevelingen van de Raad van Europa (R(95)11 van 11 september 1995²). De aanbeveling houdt een aantal parameters in die behulpzaam zijn bij het selecteren van beslissingen, en die moeten vermijden dat bepaalde rechtbanken en hoven teveel publiceren, andere te weinig, en dat volkomen gekke beslissingen op het net zouden komen.

Op technisch vlak is beslist geen censuur op te leggen van de selecties gemaakt door de rechter, maar er is wel een mogelijkheid om bijzonder vreemde beslissingen onmiddellijk van het net te halen en die beslissingen te parkeren in afwachting van een nader onderzoek. De ervaring leert dat een publicatie op internet gevaarlijke gevolgen kan hebben: vandaar de nood om een effectief instrument te hebben dat prompt toelaat de schade te beperken.

7. De publicatie van de rechterlijke beslissingen op internet geeft aan die beslissingen een veel ruimer gehoor dan het voorlezen van een beslissing voor een lege zaal (in zoverre dit nog effectief wordt gedaan).

Rechterlijke beslissingen hebben of kunnen betrekking hebben op persoonsgegevens in de zin van de wet van 8 december 1992, dit is iedere informatie betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon (artikel 1 van de wet). Rechtspraak publiceren impliceert de verwerking van gegevens, dit is elke bewerking of geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd met behulp van geautomatiseerde procédés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, bewaren, bijwerken, wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op enigerlei ter beschikking stellen, samenbrengen, met elkaar in verband brengen, alsmede het afschermen, uitwissen of vernietigen van persoonsgegevens (artikel 1, §2, van de wet van 8 december 1992).

De gegevensbank Juridat valt hieronder, ook al heeft in het verleden wellicht niemand gedacht dat het systeem van publicatie gerund gezamenlijk door het Hof van Cassatie, de arbeidsgerechten en het Ministerie van Justitie hieronder viel.

² http://www.coe.int/t/com/home_FR.asp

In beginsel valt zij dus onder de vereisten dat de gegevens moeten verwerkt worden voor welbepaalde uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden, dat zij niet verder verwerkt worden op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden en dat de persoonsgegevens toereikend, ter zake dienend en niet overmatig zijn, uitgaande van de doeleinden waarvoor zij worden verwerkt (artikel 4 van de wet van 8 december 1992).

Hoofddoeleinde van de publicatie is natuurlijk de transparantie van het gerecht, maar ook de nodige informatie te geven over de evolutie en uitlegging van het recht³.

Misbruiken van publicatie zijn minder vanzelfsprekend. Een oneigenlijk gebruik zou kunnen zijn bv het opmaken van een gegevensbank van werknemers die voor een grove fout ontslagen zijn, of nog van artsen die veroordeeld zijn voor beroepsfouten. Het is minder zeker dat een gegevensbank die de veroordelingen van kooplieden voor niet-betaling van facturen zou inzamelen met het oog op de beoordeling van de kredietwaardigheid van de kooplieden, onrechtmatig zou zijn⁴.

De evenredigheid van de publicatie stelt ook vragen. Het zal bij voorbeeld nodig zijn de namen te publiceren van de rechters, om de transparantie te bevorderen; andere gegevens zullen minder nodig zijn. Het is belangrijk de zin en draagwijdte van de beslissingen niet aan te tasten door een bewerken van de beslissing die de inhoud ervan zou aantasten. Het louter feit dat de personen die betrokken zijn bij de zaak nog kunnen weten over welke zaak het gaat, zelfs na het anoniem maken van de beslissing, leidt niet tot de conclusie dat de beslissing niet op internet mag komen. Dit zou te ver gaan.

Het is moeilijk een grens te trekken, omdat ook een recht bestaat na verloop van tijd te worden gerust gelaten ("droit de l'oubli"). Het is juist dat dit recht niet hoog in de vaandel staat in ons land, waar het gebruik van antecedenenten ook na een uitwijping van veroordelingen wordt toegelaten. Maar namen voor eeuwig gepubliceerd laten in de gegevensbanken heeft nadelen voor wie een nieuwe start in het leven overweegt of nog voor zijn nakomelingen.

Het is moeilijk te bepalen waar het evenwicht te vinden is.

8. Gelet op de gevoelige aard van de rechterlijke beslissingen is de bescherming opgelegd door de wet nog strenger dan die welke voorzien is voor andere gegevens. In artikel 8 van de wet van 8 december 1992 is er zelfs een principieel verbod van verwerking: "De verwerking van persoonsgegevens in zake geschillen voorgelegd aan hoven en rechtbanken alsook aan administratieve gerechten, inzake verdenkingen, vervolgingen en veroordelingen met betrekking tot misdrijven, of inzake administratieve sancties of veiligheidsmaatregelen is verboden"⁵.

³ Zie hierover C. de Terwangne, « Banques de données de jurisprudence et protection des données personnelles », in Phenix et la procédure électronique, Larcier 2006, p.160 en vlg.

⁴ Zoals door Graydon wordt gedaan

⁵ Zie ook Richtlijn 95/46 van 24 oktober 1995; Pub.L 281, 31

De wet bevat een aantal uitzonderingen of preciseringen die nader zijn uitgewerkt in een KB van 13 maart 2001. Het komt erop aan dat de overheid die verwerking in de hand moet houden.

In de Phenix-wet is -niet verrassend- beslist dat de geselecteerde beslissingen in beginsel anoniem worden gemaakt (artikel 9 wet van 10 augustus 2005). Dit is nu al het geval in een groot aantal landen van de Europese Unie, maar is niet algemeen. Er zijn uiteraard uitzonderingen op dit verbod (zoals het geval waarin de bekendmaking expliciet deel uitmaakt van de rechterlijke beslissing zelf die de bekendmaking oplegt, of wanneer de beslissing anders onbegrijpelijk zou zijn, zoals in een geschil over handelsnamen).

9. De opbouw van de nieuwe database gebeurt volgens een totaal nieuw concept waarbij een aantal leden van de rechterlijke orde van bij de aanvang betrokken was.

Een grotere gebruiksvriendelijkheid wordt betracht met toegang via browser, PDA of mobiel.

De nieuwe applicatie heeft, volgens de firma Bull die de toepassing levert, volgende voordelen behorend tot de “rich internet applications”:

“support complex user interaction; not constrained by the limitations of HTML; advanced components/widgets; drag/drop, expand/collapse; multimedia content; sound, video Intelligent client side validation and processing Bandwidth efficient; Store data and manage sessions on the client; presentations can be cached; allows for partially-connected applications platform and browser independent”.

De verantwoordelijken van rechterlijke orde, FOD-justitie en Oracle-Bull zullen de database kunnen leveren begin maart 2007.

10. Wat hier gezegd wordt staat los van de websites die de rechterlijke orde, soms wat anarchistisch, heeft opgebouwd sedert enkele jaren. De opbouw van 1 website per gerecht is nog steeds een doelstelling maar is nu wat minder prioritair gelet op het groot aantal taken die de initiatiefnemers nu moeten waarnemen. Er zijn nu wel standaard-websites ontwikkeld, wat uiteraard de verwezenlijking vereenvoudigt.

De websites zullen wel een zeer concreet nut hebben in die zin dat zij zullen toelaten na te gaan wanneer een zaak is vastgesteld. Dit zal een publiek geven blijven en die dienst zal toegankelijk zijn via de lokale websites.

11. Zoals gezegd is het leveren van rechtspraak op internet thans een taak van de rechterlijke macht. Dit heeft geleid tot een bezinning, door de privé-uitgevers die tot nu toe die taak vervulden (bv de Boeck-Larcier-, Die Keure, Kluwer, Intersentia, Bruylant). De gevoelige verbetering die vanaf februari 2007 zal voorhanden zijn betekent dat de privé-uitgevers en de redacties van tijdschriften hun taak anders zullen moeten invullen. De twee grootste “platformen” die op de markt zijn, zijn alvast van plan om de inhoud van de publieke databases volledig te gebruiken bij hun pakket dat zij aanbieden aan het publiek. Wetgeving, rechtspraak en Staatsblad zullen zij desgevallend in een ei-

gen jasje steken maar zij zullen meer en meer op die publieke bronnen steunen. De publieke initiatiefnemers hebben a priori hiertegen geen bezwaar⁶ maar zullen pogen rechtstreeks zelf een gratis dienst te geven aan het publiek.

Een bijzonder aspect hiervan betreft ook de contacten met de media. In de gedragscode die ontwikkeld is geworden door de Vaste vergadering van de korpschef voor de relaties met de media, is een prominent gegeven dat kopieën van vonnissen en arresten moeten geleverd worden aan de media, om transparantie te waarborgen, maar dat dit best gebeurt via internet zodat de nodige waarborgen voorhanden zijn van juistheid, anonim maken en afwezigheid van bevoordeling van een of andere journalist, krant, enz .

12. Gegevensbanken moeten ook met elkaar in dialoog komen op Europees of wereldvlak. Juridat is in discussie met de gegevensbanken van 22 andere landen van de Europese Unie om een uitwisseling van gegevens mogelijk te maken en een gemeenschappelijke zoekmotor te ontwikkelen. Het Hof van Cassatie heeft analoge contacten-en wisselt effectief beslissingen uit- met een gegevensbank die op wereldvlak de Franstalige of naar het Frans vertaalde beslissingen van opperste gerechtshoven bundelt (Juricaf). Het Hof van Cassatie heeft helaas niet het zeer klein budget gekregen om de samenvattingen van de arresten van het Hof in het Engels te laten vertalen en wereldwijd ter beschikking te stellen. Dit is een van de teleurstellingen geweest van de laatste jaren.

§3. *Belgiëlex*

13. Een bijzondere melding is vereist voor Belgiëlex (www.belgielex.be). Het Hof van Cassatie en de Kamer van Volksvertegenwoordigers hebben een project ontwikkeld waarbij alle openbare gegevensbanken in één gecoördineerd geheel zouden verenigd worden, met een gemeenschappelijke zoekmotor. Er is een begin van uitvoering dat op voornoemde website kan worden geraadpleegd, maar tot nu toe is er nog geen echte integratie van de diverse systemen. De beheerders van de systemen (federaal en regionaal, uitvoerende, wetgevend en rechterlijke macht) zijn evenwel betrokken bij dit systeem dat nog sterk kan doorgroeien en mooie dividenden kan opbrengen voor de kwaliteit van de opzoeken.

⁶ Ik ben de stelling genegen dat samenvattingen van vonnissen en arresten gemaakt door de leden van de gerechten vrij ter beschikking staat van iedereen, ook om het door te verkopen.

III. Phenix zelf

§1. Doelstellingen

14.

A. Wettelijk kader

Een informatiesysteem, Phenix genaamd, wordt opgericht, met als doeleinden de interne en externe communicatie die is vereist voor de werking van de justitie, het beheer en de bewaring van de gerechtelijke dossiers, de invoering van een nationale rol, het aanleggen van een gegevensbank voor de rechtspraak, het opmaken van statistieken en het verlenen van bijstand bij het beheer en het bestuur van de rechterlijke instellingen (artikel 2, wet 10.8.2005)

Phenix15.12.2006

18

B. Doelstellingen in concreto

Elk efficiënt rechterlijk systeem moet noodzakelijk, in onze complexe wetgevende en sociologische omgeving

- a. het werkproces zoveel mogelijk automatiseren
- b. een statistisch adequate omgeving inhouden
- c. bijstand leveren bij het beheer van de rechtbanken en hoven.

Phenix levert maar een deel hiervan maar kan groeien tot een dergelijk systeem.

C. Doelstellingen van Phenix

1. De verschillende bestaande en onderlinge niet compatibele ICT-toepassingen R.O. integreren
2. De jurisdicties die geen of onvolledige ICT-toepassing hebben mee integreren
3. Het geheel uitbouwen op een wijze die een beveiligde toegang biedt aan externen (advocaten, notarissen, betrokkenen,...)
4. De verschillende verouderde apparatuur van de R.O. vervangen door een nieuwe en moderne omgeving zowel op lokaal als op centraal niveau
5. Het volledig elektronisch dossier

Phenix15.12.2006

21

D. Bijkomende doelstellingen

Bijkomende doelstellingen :

- Uitwisseling van gegevens tussen instanties en met derden
- Hulp bij rapportage, statistieken, archivering
- Gecentraliseerde verzending
- Bezuinigen
- Teleworking
- Wereldwijde interoperabiliteit

Phenix15.12.2006

22

§2. Basisprincipes op technisch vlak

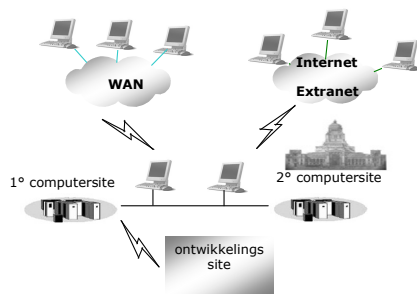
15.

A. Gecentraliseerd

Gecentraliseerd systeem (cluster)

- Centrale infrastructuur
- Centrale database
- Open standaarden

Phenix15.12.2006

27

B. Open standaarden

- Gebruikte protocollen en formaten voor meedelen en saven :

Uitsluitend gegrond op **open standaarden**

- *Standaard* : « technische specificatie die volstaat met oog op volledige implementatie en is goedgekeurd door een onafhankelijk standaardisatie-orgaan » (art.30)
- *Open standaard* : gratis beschikbaar op internet zonder juridische beperkingen qua verspreiding en gebruik

Phenix15.12.2006

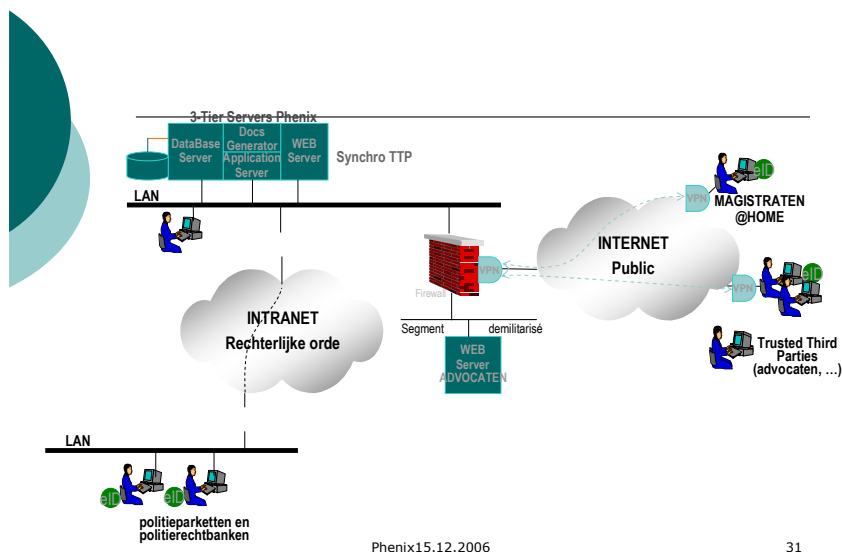
28

C. Geharmoniseerd

Het gebruik van uniforme codes is uitermate belangrijk om de eenheid te bewerkstelligen (zie ook hierna de strafcodes).

Afgezien hiervan moet overwogen worden de structuren zoveel mogelijk te stroomlijnen. Op informatica-gebied is dit een pluspunt maar ongetwijfeld ook voor de werking van het gerecht. In het kader van de mobiliteit tussen de geledingen van het gerecht is dit ook een voordeel.

D. Globale architectuur

§4. Gecentraliseerde verzending

A. Beginsel

16. Om redenen van efficiëntie en veiligheid is al enige tijd geleden beslist dat, ongeacht Phenix, de verzendingen door het gerecht gecentraliseerd zouden worden. Dit geldt ook in een papieren omgeving, in die zin dat als een document elektronisch wordt aangemaakt door de griffie –zoals praktisch alle documenten- zij kunnen verstuurd worden naar de bestemming via een dienst die de teksten afdrukt en onder omslag steekt en aan de post bezorgt.

Natuurlijk is alles nog eenvoudiger wanneer de verzending elektronisch kan gebeuren op het gerechtelijk elektronisch adres (GEA).

Een contract is gesloten met een combinatie Certipost-Speos om dit concreet uit te voeren en alles staat in de startblokken, ongeacht overigens het ritme van verwezenlijking van het kernprogramma van Phenix (zolang de kern van Phenix niet is verwezenlijkt kunnen de documenten op papier toekomen bij de bestemming maar gecentraliseerd verzonden worden).

B. Dienstverlener inzake communicatie

17. Naar buitenlands model is geopteerd voor de figuur van een dienstverlener inzake communicatie die als het ware de go-between is tussen de griffies en de bestemmingen. De DIC is dus Certipost-Speos.

De dienstverlener inzake communicatie wordt gedefinieerd in de wet van 10 juli 2006 als “elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die beantwoordt aan de voorwaarden die vastgelegd worden in artikel 10 van de wet van 10 juli 2006, alsook aan die welke bepaald worden door de Koning, na advies van het beheerscomité en van het toezichtcomité, en die optreedt als intermediair orgaan bij elke betekening, kennisgeving, neerlegging of mededeling in het kader van een gerechtelijke procedure”(artikel 2).

Het is wellicht een wat tautologische definitie maar artikel 10 geeft een lange lijst van voorwaarden waaraan de DIC moet beantwoorden waaronder natuurlijk de nodige elementen bezorgen waaruit blijkt dat stukken werden medege-deeld op een bepaald ogenblik en op een bepaalde plaats.

De DIC deelt die verantwoordelijkheid met het systeem Phenix en uiteraard is de strekking heel levendig bij beide partners om zoveel mogelijk delen van de “track and trace” en van de archivering aan de andere over te laten.

C. Gerechtelijke elektronische adressen

18. Het sluitstuk van deze materie is het gerechtelijk elektronisch adres, dit is het door een griffie toegekende adres van elektronische post waarop een persoon aanvaard heeft of geacht wordt te hebben aanvaard, volgens de door de Koning bepaalde wijze, dat de betekeningen, kennisgevingen en mededelingen hem worden toegezonden. De Koning bepaalt na advies van het beheerscomité en van het toezichtcomité de andere regels voor de creatie en de toekenning, de registratie, de bewaring en de raadpleging van de gerechtelijke elektronische adressen”(nieuw artikel 36 Gerechtelijk Wetboek).

De Koninklijke Besluiten die nu in de maak zijn bepalen in alle details hoe de adressen worden verkregen, hoe een adres wordt opgeheven enz.

Praktisch gezien zullen de advocaten ex officio een gerechtelijk elektronisch adres krijgen (evenals de griffies) en is te voorspellen dat grote repeat-players dit spontaan zullen doen. Het stelsel van die adressen is vrij complex en verdient een aparte bespreking die buiten het kader valt van deze inleiding.

Een kort woord over de concrete werking van deze adressen. Zodra een bericht in uw mailbox binnenkomt, krijgt de eigenaar van de mailbox een bericht op zijn privé-mail of op zijn GSM dat er een tekst binnen is in de mailbox. De inhoud kan dan worden opgeladen mits gebruik van login en paswoord. Tot en met de mailbox is de overbrenging beveiligd. Dit is niet meer het geval in het stukje tussen de mailbox en de individuele adressen van de houder.

Deze GEA betekenen een aanzienlijke besparing voor FOD. Zij zijn geen keuze van woonplaats omdat de gegevens medegedeeld worden aan de bestemming zelf, maar dat systeem heeft natuurlijk iets weg van een keuze van woonplaats. De juridische gevolgen en het concept zijn zeer verschillend.

IV. Elektronisch dossier: concept

§1. Basisbeginselen

A. Beginsel van gelijkstelling en aanvaarding; bijzondere plaats van advocatuur

19. Het basisbeginsel is dat behoudens wanneer de verplichting bestaat een proceshandeling te stellen langs elektronische weg, een processtuk dat op regelmatige wijze elektronisch wordt aangemaakt, neergelegd, medegedeeld en bewaard, gelijkgesteld wordt met een op papier gesteld processtuk (artikel 5 van de wet van 10 juli 2006). Het is dus geen verbod van discriminatie maar gewoon een gelijkschakeling van het ene en het andere. Die gelijkschakeling wordt doorgetrokken naar de handtekening: telkens als een wettelijke bepaling de ondertekening van een processtuk voorschrijft en dit stuk elektronisch is, wordt dit stuk voorzien van een gekwalificeerde handtekening (dit is de handtekening die nader wordt gedefinieerd in artikel 2 van de wet van 10 juli 2006) (artikel 7 van de wet van 10 juli 2006).

De gelijkschakeling ging gepaard met een voorzorgsmaatregel bevat in artikel 6 van de wet van 10 juli 2006. “Niettegenstaande enige andersluidende bepaling kan, wanneer de verplichting bestaat om een processtuk elektronisch aan te maken, neer te leggen, te betekenen, ter kennis te brengen, mede te delen, te bewaren of te raadplegen, en zulks niet mogelijk is ingevolge **overmacht** inzonderheid wegens het disfunctioneren van het Phenix-systeem, het op papier worden gesteld, per drager, per post of per fax worden neergelegd, betekend, ter kennis gebracht en medegedeeld, en als dusdanig worden bewaard en geraadpleegd”.

Die gelijkschakeling houdt nauw verband met de regel dat elektronica kan worden opgelegd binnen bepaalde grenzen. Artikel 4 van de wet van 10 juli 2006 gaat ervan uit dat “behoudens andersluidende wettelijke bepalingen, niemand mag verplicht worden via elektronische weg proceshandelingen te stellen of documenten met betrekking tot proceshandelingen te ontvangen”. Dat artikel houdt al een reeks ruim gestelde uitzonderingen in op die afwezigheid van verplichtingen.

De wetgever is dus maar in een beperkte mate trouw gebleven aan de zachte⁷ aanpak die de zijn geweest is in andere omstandigheden zoals voor de BTW (artikel 53octies, §2, BTW-wetboek)⁸.

⁷ Iets minder zacht was de beslissing het Staatsblad elektronisch uit te geven (artikelen 474 en 475 van de Programmawet van 24 december 2002). Het Arbitragehof vernietigde wel de wet bij arrest van 16 juni 2004 maar dit heeft geen enkel praktisch gevolg gehad tenzij dat een symbolische wet moest gestemd worden die het Arbitragehof zonder veel omwegen op de vingers tikte (wet van 20 juli 2005).

⁸ Zie hierover I.Massin, « La déclaration TVA-électronique est enfin une réalité », *Fiscologue* 9 november 2001, nr.821

Een van de meest opvallende uitzonderingen op de vrijheid al dan niet elektronisch te werken heeft betrekking op “categorieën van natuurlijke personen die beroepshalve of in opdracht van derden of van een gerechtelijke autoriteit, proceshandelingen stellen”. Deze personen kunnen bij koninklijk besluit verplicht, verplicht worden in het kader van hun beroep proceshandelingen te stellen en te ontvangen via elektronische weg (artikel 4, 2^e alinea, sub 1°).

De strategie van de wetgever is hiermede duidelijk: proberen te werken bij de aanvang met de medewerkers van het gerecht (advocaten, gerechtsdeurwaarders, notarissen). Eens het systeem werkt zal dit dan uitdeinen naar derden.

20. Om de verplichting kracht bij te zetten was het nodig nauwkeurig te definiëren welke categorieën worden bedoeld. De wet verplicht onder meer de twee Ordes van advocaten lijsten op te stellen van advocaten. Deze lijsten worden dagelijks bijgehouden door de twee Ordes en worden ook overgemaakt aan de systeembeheerder van Phenix elke nacht.

Rechtspersonen zijn niet expliciet vermeld in de lijst van de uitzonderingen op de regel dat niemand mag gedwongen worden elektronisch te werken met het gerecht. Voor rechtspersonen geldt een zeer bijzondere regeling. In werkelijkheid wordt ernaar gestreefd via het gerechtelijk elektronisch adres eensdeels, via een controlesysteem op de lijsten van de volmachthouders van grote bedrijven, een stelsel uit te bouwen dat aantrekkelijk is voor de grote bedrijven. Dat systeem bestaat thans enkel op papier maar wordt nu druk voorbereid.

Om volledig te zijn kan in dit verband nog vermeld worden dat het niet in de bedoeling is, in regeringskringen, om op korte termijn de elektronische handtekening van rechtspersonen in te voeren (rechtspersonen zullen wel kunnen optreden met de elektronische handtekening van de vertegenwoordiger van de rechtspersoon).

B. Behoud van het bestaande recht in de mate van het mogelijke

21. De optie van de wetgever was zo weinig mogelijk te veranderen aan het bestaande recht en de bestaande evenwichten te vrijwaren. Nochtans was de bekoring groot om een grote kuis te houden in het Gerechtelijk Wetboek en bepaalde irrationele praktijken of regels te weren. De wijzigingen zijn nochtans miniem gebleven.

Het ogenblik waarop een document van elektronische procesvoering gevolgen heeft wordt aangepast aan de elektronica (artikel 9). De problemen van openingsuren van de griffie enz. tellen niet meer. Maar in hoofdzaak is er niet geraakt aan het Gerechtelijk Wetboek, tenzij, in een vrij groot aantal bepalingen, om het assimilatiebeginsel te herhalen. Een aantal van die nieuwe bepalingen zullen hierna in hoofdstuk V worden besproken.

C. Principiële uniciteit van het dossier

22. Uit wat hiervoor is gezegd in verband met de beperkte vrijheid al dan niet elektronisch te werken, zou de indruk kunnen ontstaan dat een dossier in civiele zaken gedeeltelijk elektronisch en gedeeltelijk op papier zou kunnen bestaan, naar gelang de hoedanigheid van degene die bepaalde procesdaden stelt.

Die indruk is m.i. een onjuiste indruk, en de Koninklijke besluiten in wording over deze materie bevestigen dat deze visie niet juist is. Het dossier is een uniek dossier dat alleen elektronische stukken bevat. Als een partij een document wil neerleggen op papier en zij niet gedwongen is dat elektronisch te doen, zal het document gescand worden en voor gelijkvormig door de griffier elektronisch ondertekend (er wordt ervoor gezorgd dat alle gerechten die met Phenix werken moderne scanners zouden hebben). Een systeem dat halfslachtig zou werken kan niet beheerst worden.

Iets anders is natuurlijk het probleem van kennisgevingen en betekeningen en meer algemeen van alle mededelingen en akten die voor de buitenwereld bestemd zijn. Hiervoor kan gedacht worden aan materiële vormen.

Voorts moet ook een voorbehoud gemaakt worden voor de bewijsstukken en andere stukken die een partij neerlegt. De uniciteit van het dossier geldt uitsluitend voor het procedure-dossier. Voor bewijsstukken geldt nog altijd de vrijheid, maar het is vanzelfsprekend voordelig voor een partij de bewijsstukken ook elektronisch neer te leggen als een bijvoegsel bij een conclusie. De kans dat de magistraat die thuis werkt zodoende zeker kennis neemt van het stuk wordt hiermede ongetwijfeld groter.

§2. Opening naar derden

D. Principiële opening, maar geleidelijk

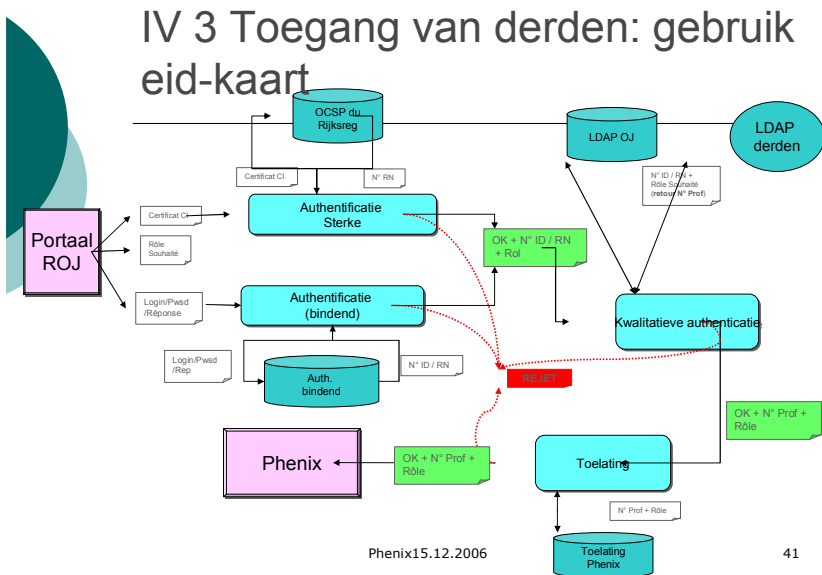
23. Toen gestart werd met Phenix in 2002 was nog niet heel duidelijk in welke mate de opening naar derden toe gewenst was. De meningen waren verdeeld en wie voorzichtig was van aard pleitte om eerst het systeem intern af te werken en pas later naar derden toe te openen. De opening naar derden toe – advocaten, gerechtsdeurwaarders, schuldbemiddelaars, notarissen deskundigen, als een eerste stap- is nochtans van de bij de aanvang belangrijk gebleken en de vertegenwoordigers van de rechterlijke orde hebben die visie met succes doorgedrukt. Dit legt ook uit dat de wet vrij gedetailleerd het aspect “derden” regelt.

Het proces heeft onvermijdelijk een impact op derden en derden voeden het dossier. Vandaar dat een compromis bereikt is. “Buitenstaanders” zoals advocaten worden nauw betrokken bij het systeem van bij de aanvang.

Verder gaan dan een wisselwerking met de bevoorrechte partners (toch rond de 40.000) leek niet wijs en niet haalbaar. Het systeem is zeker niet krachtig ge-

noeg om de gehele bevolking te kunnen opvangen. Het is daarenboven niet geraadzaam dat het publiek rechtstreeks zou betrokken worden vooraleer de eerste praktische toepassingen uitgewezen hebben dat het systeem werkt. Op zo kort mogelijke termijn moet het systeem volledig bereikbaar zijn door derden en moet iedere justitiabele zijn dossier kunnen inzien c.q. vervolledigen.

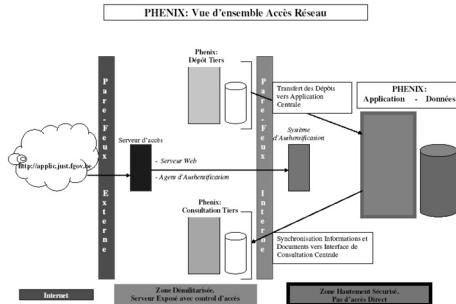
E. Gebruik van de eid-kaart, authenticatie, toegang trusted third parties

41

F. Hoe ziet de toegang er uit

IV. 3. Elektronisch dossier: toegang (vervolg)

Phenix15.12.2006

44

De toegang tot het dossier zal dus kunnen gebeuren via internet, op afstand. Alternatieven zijn voorzien: op elke griffie van het land zal de advocaat ook kennis kunnen nemen van het dossier, ook van een andere rechtsinstantie, mits hij hiervoor zijn identiteit en hoedanigheid laat blijken (het zal volstaan dat hij zijn eid-kaart in de lezer van de griffie steekt). De griffier zal ook een papieren kopie kunnen meegeven, mits betaling van de rechten.

V. Elektronisch dossier: praktische gevolgen voor het proces in civiele zaken⁹

§1. Elektronisch dossier: gerechtelijk recht

A. Rol

24. Thans bestaan in het Gerechtelijk wetboek een "algemene rol" en "bijzondere rollen". Dit onderscheid was zinvol zolang er aparte registers bestonden om de soorten zaken van elkaar te onderscheiden.

In de digitale wereld volstaat het aan de aard van de zaak een code te geven om de zaken op de juiste wijze te kunnen terugvinden en rangschikken. Vandaar de tekst van artikel 711 (nieuw) van het Gerechtelijk wetboek dat bepaalt dat op de griffie van elk gerecht een rol wordt gehouden waarop elke zaak in volgorde van binnenkomst wordt ingeschreven. Concreet gezien, zal bij elke

⁹ Over het strafproces dat wat anders geregeld is wordt desbewust niet gesproken

inschrijving in de rol een nummer worden toebedeeld die zal toelaten te weten voor welk gerecht de zaak aanhangig is, eventueel voor welk deel van het gerecht, een jaarnummer en in zekere grenzen de aard van de zaak.

De rol wordt; krachtens het nieuw artikel 713 van het Gerechtelijk Wetboek, opgemaakt en bewaard op een wijze die de raadpleging ervan mogelijk maakt en de leesbaarheid ervan waarborgt. De wijze waarop dit zal gebeuren zal door een koninklijk besluit worden geregeld: de tekst van dat Koninklijk besluit zou in de volgende weken aan de Raad van State moeten worden voorgelegd.

De openbaarheid van de rol blijft bestaan (artikel 719 Ger.W.), wat bepaalde nadelige gevolgen kan hebben. Een oneigenlijk gebruik kan worden gemaakt van de rollen voor doeleinden die niets te maken hebben met het rechtmatig belang van wie de rol inkijkt. Het is ook bijzonder eenvoudig om via internet kennis te nemen van alle rollen. Anderzijds is de openbaarheid van de rollen een fundamentele waarborg in de democratische rechtsstaat en laat aan belanghebbenden toe om in bestaande gedingen tussen te komen wanneer zijn belangen op het spel staan. De evenwichtsoplossing zal zijn de toegang tot de rol te screenen via technische hinderpalen en daarenboven een logboek te houden van wie de rollen heeft geraadpleegd om desgevallend erna te kunnen ageren tegen diegene die misbruik zouden hebben gemaakt.

B. Registers

25. De griffier heeft als opdracht een aantal registers te houden: het repertorium van de rechter (artikel 174 Ger.W.), het register van de eenzijdige verzoekschriften (artikel 1027 Ger.W.), van de verzetten (1047 Ger.W.), van de verwerpingen van nalatenschap (artikel 1185 Ger.W.), van de vorderingen tot echtscheiding (1311 Ger.W.), van de verzoekschriften van de bevelen tot betaling (artikel 1341 Ger.W.). Er zijn tientallen registers die moeten gehouden worden en overigens niet altijd gehouden worden want iedereen is zo wat de tel kwijt geraakt.

Artikel 285 van het wetboek van registratierechten, hypotheekrechten en griffierechten geeft een algemene machtiging aan de Koning om te bepalen dat de registers ook elektronisch kunnen worden gehouden. Dit zal gebeuren op korte termijn. In elk geval hebben die registers weinig zin meer omdat de zaken zullen kunnen geraadpleegd worden via de structuur van het nummer waaronder zij ingeschreven zijn in het systeem.

C. Dossier van de rechtspleging

26. In de papieren omgeving wordt voor iedere zaak die op de rol is ingeschreven een dossier aangelegd en de griffier schrijft op de omslag van het dossier de datum van de inschrijving op de rol en het volgnummer van de zaak (artikel 720 Ger.W.). Het dossier bevat alle akten van de rechtspleging die toelaten de historiek te volgen van de rechtspleging. Artikel 725 Ger.W. bepaalt dat iedere

partij zich een eensluidend afschrift van de stukken kan doen afgeven door de griffier “die het dossier onder zich heeft”. Ingeval het dossier aan een andere rechter moet worden voorgelegd, wordt het door de griffier gezonden aan de griffier van de rechter voor wie de zaak aanhangig wordt gemaakt (artikel 725 Ger.W.).

Die bepalingen kunnen bezwaarlijk nog *à la lettre* blijven gelden in de elektronische omgeving en moeten waar nodig worden uitgelegd *mutatis mutandis*. Bij een elektronisch dossier is er bij voorbeeld geen sprake meer van een verzending door een griffier aan een andere, tenzij figuurlijk, in die zin dat een nieuwe griffier zeggenschap verkrijgt over hetzelfde dossier.

Het elektronisch dossier van de rechtspleging wordt nochtans niet fundamenteel anders dan het papieren dossier in het verleden. Het blijft een uniek dossier toegankelijk voor alle partijen in het geding, de gegevens zijn gewaarborgd authentiek en blijven ter beschikking gedurende de gehele loopbaan van het dossier¹⁰.

Het dossier van de rechtspleging zal de stukken omvatten die in het nieuw artikel 721 Ger.W. worden omschreven. Er zijn weinig wijzigingen ten aanzien van de vroeger bestaande lijst (het concept “originelen” van de stukken verdwijnt, aangezien de idee van een “origineel” in de elektronische wereld niet meer opgaat).

De taken van de griffier worden door de nieuwe wet althans formeel niet gewijzigd (zie artikel 173 Ger.W.).

De griffie wordt nochtans een belangrijke draaischijf voor de mededeling van stukken. Artikel 737 nieuw bepaalt, in verband met de stukken die de partijen elkaar moeten mededelen: “De mededeling geschiedt door het neerleggen van de stukken ter griffie, waar de partijen er ter plaatse inzage van nemen. De mededeling van de geïnventariseerde stukken kan ook in der minne geschieden”. Stukken worden zoals gezegd niet noodzakelijk elektronisch opgesteld en bij de conclusie gevoegd.

De documenten die in het systeem bewaard worden mogen uiteraard niet gewijzigd worden maar moeten daarenboven ook leesbaar blijven. Dit is een uitdaging waar de techniek snel verandert. Wie kan nu nog documenten lezen die twintig jaar geleden elektronisch gemaakt zijn? Het beheerscomité van Phenix heeft hier een cruciale opdracht gekregen: het kan bepalen welke conversies van formaten voldoende waarborgen bieden voor de integriteit van het document (en kan de uitvoering van die gelijkvormigheidsverklaring toevertrouwen aan een griffier).

27. Een van de moeilijkheden zal de overgang zijn van het bestaande “papieren” systeem naar het nieuwe systeem. Dit geldt met name voor de invoer van de gegevens in bestaande dossiers in het nieuwe systeem. De inventaris zal pas elektronisch kunnen gedaan worden vanaf het ogenblik dat het systeem in

¹⁰ 30 jaar in feite, gelet op artikel 1128 Ger.W.

werking treedt zodat de justitiabele zal geconfronteerd worden met toch een zekere vorm van combinatie van papier en elektronica.

D. Vonnis

28. Artikel 782 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat het vonnis wordt ondertekend door de rechters die het hebben uitgesproken en door de griffier. De handtekening is een wezenlijk element van de beslissing en als de beslissing niet ondertekend is, is ze ongeldig. Dat kan voorlopig zijn, want de vergissingen kunnen wel in zekere mate goedge maakt worden.

In de digitale sfeer moet, volgens de wet, de beslissing door alle rechters worden ondertekend (een collectieve digitale handtekening zou niet volstaan). De griffier geeft authenticiteit aan het vonnis door zijn digitale handtekening. De griffier tekent ook met de voorzitter het proces-verbaal van de zitting (het zittingsblad verdwijnt).

De griffier levert ook de expedities van het vonnis. Idealiter zouden de beslissingen met de formule van uitvoerbaar-verklaring naar het buitenland kunnen worden verstuurd, maar onze buurlanden zijn hiervoor nog niet voldoende uitgerust.

E. Kennisgeving en betekening

29. Betekeningen zullen niet op dezelfde menselijke wijze kunnen gedaan worden elektronisch als fysiek. De betekening van exploiten gebeurt via de dienstverlener inzake communicatie aan het gerechtelijk elektronisch adres van de bestemming: als er geen betekening kan gebeuren langs die weg moet de klassieke materiële weg worden gevolgd. Binnen 24 uur na de verzending door de gerechtsdeurwaarder, moet de dienstverlener inzake communicatie een bericht van afgifte van de akte toekomen aan de gerechtsdeurwaarder die de akte heeft verzonden. Indien de gerechtsdeurwaarder die de akte heeft verzonden binnen de in het derde lid bedoelde termijn geen bericht van afgifte heeft ontvangen, gebeurt de betekening onverwijld op de klassieke wijze. Het exploit vermeldt het ontbreken van een bericht van afgifte, alsmede de datum en het uur van de elektronische verzending en van het bericht van ontvangst van de dienstverlener (nieuw artikel 42bis van het Gerechtelijk Wetboek).

Kennisgevingen kunnen ook geschieden per post aan wie geen gerechtelijk elektronisch adres heeft of per elektronische post aan het gerechtelijk elektronisch adres. Hetzelfde geldt voor mededelingen. De regeling voor gerechtsbrieven is kennelijk geïnspireerd door de regeling gekozen voor de gerechtsdeurwaardersexploten (zie artikel 46 nieuw).

Die bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek hebben allen betrekking op de stukken gericht aan de justitiabele door het gerecht of door de gerechtsdeurwaarder. Stukken die binnenkomen volgen een ander systeem: de neerleggingen of mededelingen bij gewone brief of bij aangetekende brief die aan de grif-

fie en aan het parket worden gericht, kunnen geldig geschieden via elektronische weg door invoering in het Phenix-systeem (nieuw artikel 32bis)..

§2. Openstaande problemen en latere evoluties

30. Bepaalde elementen worden in het Phenix-systeem niet opgelost maar worden desbewust open gelaten. Het systeem moet vooreerst een zekere flexibiliteit toelaten om aan de lokale initiatieven of eigenheden een zekere plaats te gunnen. Dit betekent dat via parameters de lokale beheerders praktijken die bestonden in zekere mate zullen kunnen handhaven (bv in verband met aanstellingen van deskundigen en controle op hun activiteiten).

Andere aspecten zijn dan weer voor het ogenblik onafgewerkt omdat zij maar in een latere fase zullen verwezenlijkt worden. Dit geldt bij voorbeeld voor het beheer van de zittingen en het vaststellen op vaste uren, in overleg met de balie. Dit systeem –dat nogal complex is om uit te voeren- is desbewust verschoven naar een latere fase.

Wat eveneens nog onvolmaakt is en nog enige tijd onvolmaakt zal blijven is de automatisering van een deel van de taken. De werkprocessen zullen geleidelijk aan verbeterd worden.

Ook zijn er nog belangrijke lacunes in verband met de aangemaakte modellen. De bedoeling was de taal van de aangereikte modellen te vereenvoudigen en te verbeteren. Dit is maar voor een beperkt deel geslaagd. De lokale systeembeheerders kunnen evenwel de modellen zelf voor een belangrijk deel aanpassen en moderniseren.